

2000.

Ergin, Muharrem, Türk Dilbilgisi, Bayrak Basımevi, İstanbul 2013.

Göker, Osman, Uygulamalı Türkçe Bilgileri, C. II., Milli Eğitim Bakanlığı Basımevi, Ankara 2001.

Güneş, Sezai, Türk Dili Bilgisi, Çağlayan Matbaa, İzmir 1998.

Hacieminoğlu, Necmettin, Türk Dilinde Yapı Bakımından Fiiller, Kültür Bakanlığı Yay., İstanbul 1991.

Hatiboğlu, Vecihe, Türkçe'nin Ekler, TDK. Yayınları, Ankara 1981.

Hengirmen, Mehmet, Türkçe Dilbilgisi, 9. Baskı, Engin Yayınevi, Ankara 2007.

Karaalioğlu, Seyit Kemal, Ansiklopedik Edebiyat Sözlüğü, Yelken Basımevi, İstanbul 1978.

Korkmaz, Zeynep, Türk Dili Üzerine Araştırmalar, TDK Yayınları, Ankara 1995.

Korkmaz, Zeynep, Türkiye Türkçesi Grameri (Şekil Bilgisi), TDK. Yayınları, Ankara 2003.

Öztürk, Erol, Türk Dili Yazılı ve Sözlü Anlatım, Akçağ Yayınları, Ankara 2013.

Zülfikar, Hamza, Yabancılar için Türkçe dersleri, Dilbilgisi, Ankara 1968.

türetmek olabilir. Bir fiil köküne gelen neklerin birçok değişik anlam türetebilir. Türkçe’de yapım ekleri dört noktaya ayrılır:

Addan ad yapan ekler

Addan fiil yapan ekler

Fiilden fiil yapan ekler

Fiilden ad yapan ekler

Addan ad yapan ekler, genellikle adlardan yeni ad, sıfat ve belirteçler yapar. Bu eklerin sayısı çok fazladır.

Addan fiil yapan ekler, belki daha az sayıda adırlar, hepsi asıl üretim eklerinden olmalıdırlar.

Fiilden ad yapan ekler, kök veya gövde halinde fiillere gelerek onlardan ad gövdeleri türetmeye yarayan eklerdir. Bu eklerin sayısı öök fazladır.

Fiilden fiil ekler ise, fiillere gelerek yeni fiiller yapan ekleridir. Bu eklerin sayısı azdır.

Peyami Safa’nın “Şimşek”

başlıklı hikayesinde yapım ekleri bir incelemesi ve bu hikayedeki bulunan eklerini tespit ederek kullanılmadığı körelmiştir.

Kaynakça:

Banguoğlu, Tahsin, Ana Hatlarıyla Türk Grameri, Dergah Yayınları, İstanbul 1979.

Banguoğlu, Tahsin, Türkçenin Grameri, TDK. Basımevi, Ankara 1990.

Cihat, O, Türk Dünyası Edebiyatçıları Ansiklopedisi, VII. C., Sarıyıldız Basımevi, Ankara 2007.

Demir, Tufan, Türkçe Dilbilgisi, Kurmay Basımevi, Ankara 2013.

Ediskon, Haydar, Türk Dilbilgisi, Remzi Kitapevi, İstanbul 1985.

Ercilasun, Ahmed Bican, Türk Dilinde Ek-Ses İlişkisi, TDAY Belleten 1997, TDK. Yayınları, Ankara

yan bir kara duman gibi yaklaşan
gecenin karanlığı her yeri bürüyor.

(6/22)

Bütün manzaraları silerek
boşluğu **şışiriyordu.** (6/24)

Evler **görünmüyordu.**

(6/30)

Sacid birşey söylemedi.
Eğildi.

(7/14)

Pencerenin önünden **çekmek** istedi.

(7/19)

Yeniden soğuk, diri dudaklar
Pervin'in ensesine **yapıştılar.**
(7/24)

Bu **kaçış** dudaklardaki hırsı **çoğaltarak** tazyikini de artırmıştı.
(7/27)

Bu kaçış dudaklardaki hırsı **ça-**

ğaltarak tazyikini de **artırmıştı.**
(7/29)

Biraz evvel Pervin'in okuduğu
kitaba göz **gezdiriyordu.**
(8/2)

Vücut **kırılmış**

(8/6)

Pervin kocasını, böyle görneğe
ne kadar **alışmıştı.**
(8/10)

Mukavemetten yine **çekinmiş,**
soruyordu.
(9/2)

Pervin ona yavaşça gözlerini
kaldırdı.
(9/18)

Sonuç:

Bu araştırma yazdığım en önemli
notlar dikkatimi çekti şu şekilde
özlenebilir.

Yapım ekleri ad ve fiillere gelen
eklerle binlerce yeni sözcük

Eklendiği fiillere ettirgenlik ifadesi katmaktır. Ettirgen fiillerden de katmerli ettirgenlik ifade eden fiiller türetir .(Goker,2001:97)

Örneğin: yedir, açtır, yağdır, buldur, aştır, koştur gibi.

-r (-ar, -er, -ır, -ir, -ur, ür)

Geçişsiz fiillerden geçişli fiiller, geçişli fiillerden de katmerli geçişli fiiller yapar. Birkaç istisnaıyla tam bir ettirgenlik –geçişlilik ekidir. Türkçenin işlek eklerinden biridir .(Goker,2001:100

Örneğin: göçür, aşır, köpür, yatır gibi.

-(ı) l, -(i) l, -(u) l, -(ü) l

İşlek eklerden biridir. Genellikle, ünsüzle biten geçişli fiil kök ve gövdelerinden “olma” veya “yapılma” bildiren edilgen fiiller türetir. (Oztork,2013:69)

Örneğin: durul, görül, denil gibi.

5- -ş

◊Bu ek, opey işlek bir ektir.

İşteş fiiller yapar. Geçişli ve geçişsiz fiil kök ve gövdelerinden fiili karşılıklı yapmak anlamında fiiller yapar».

Çoğunlukla geçişsiz fiil kök ve gövdelerinden fiili ortaklaşa birlikte yapma anlamı taşıyan geçişsiz fiiller yapar.(Dameer, 2013:170)»

Örneğin: vuruş, çekiş, atış, dayanış, gülüş, bekleş, geliş, iyileş gibi.

Bu tür ekleri hakkında, Peyami Safa'nın «Şimşek» adlı hikayesinde bulunan şu örnekleri seçtik:

Tahıl etmekten **çekiniyordu.**

(6/20)

Nerden sızdığı, nasıl **yayıldığı**, etrafa nasıl olduğu belli olma-

mağa başlamak için pencerenin önünden çekilirken durdu.

(5/21)

Zayıf, uzun, **titrek**, silik, mariz insanı yadırgamaktan kurtulamamıştı. (6/11)

bütün yuvarlaklık, **girintilerini, çıkıntılarını** kaybederek mücessem bir şekil olmaktan çıkıyor.

(6/27)

gökyüzünün hafif aydınlık zemini üstünde büyük bir **uçurum** yarığı gibi görünüyordu.

(6/28)

Nemli ve **yapışkan** bir rüzgar içeriye doluyor.

(7/17)

Boyunca **keskin**, soğuk bir raşenin indiğini hissediyordu. (7/25)

Perin kocasını böyle **görmeğe** ne kadar alışmıştı.

(8/9)

Gözlerinin hareketine tesir ederek **bakışlarını** ağırlaştırıyordu. (9/20)

4- Fiilden Fiil Yapan Ekler

Fiillere gelerek yeni fiiller yapan ekleridir. Bu eklerin çoğunluğunu çatı ekleri oluşturur.(Hungeerman,2007:312)

Fiilden fiil yapma ekleri şunlardır:

(i)n

“Hemen hemen bütün fiil köklerine ve isimden türemiş fiil gövdelerine getiren olma yapma ifadeli fiiller türeten çok işlek bir ektir. Fiil kök ve gövdelerinde dönüşlü ve edilgen fiiller yapar.

Örneğin: aran (her taraf arandı) gibi.(Goker,2001:97-100)»

Görülüyor ki, bu ek (n) sesi ile biten fiil köklerine ele almaz

Örneğin: alın, açın, dövün gibi.

-dır, -dir, dur, -dür, -tır, -tir, -tur, -tür

Oldurma/ yaptırma ifade eden fiiller türetir. Çok işlek bir ektir. Kök veya halindeki bütün fiillere getirilebilmektedir. (Dameer, 2013:170)

geerman,2007:311). Bu ekle türeyen bazı kelimeler, sıfat olarak da kullanılabilir. (Gonesh,1997:105)

Örneğin: yazma, okuma, gitme, yaklaşma, oyalanma, püskürtme, ezdirme, açıklanma, verıştırme gibi.

-mak, -mek'te yürüyen canlı bir hareket ifadesi vardır. –ma, -me'de ise bu hareketle yapılan iş anlatılır.

Örneğin: yürümek-yürüme, kapamak-kapama gibi.

Dolayısıyla –ma, -me'de daha belirli bir isim olma vasfı vardır. Bu sebeple böyle isimler –mak, -mek'lilerden daha fazla kalıcı nesne ismi olmaya elverişlidirler.

Örneğin: dondurma, yazma (eser), dolma (yiyecek), içme nesne isimleri gibi.

-ş (-ış, -iş, -uş, -üş)

Bu ek fiilden bir tür isim olan fiillik yapar. Bu fiilliklerin bazıları kalıplaşmış olarak isim görevinde kullanılır. Bu ekle yapılan isimler de sıfat olarak kullanılmazlar

.(Hungeerman,2007:311)

Fiillerden tarz ifade eden iş ve hareket isimleri yapar. Bu ekin anlam yönünden görevi çeşitli varlık isimleri yapmaktır. (Goker,2001:64)

Örneğin: alış, yürüyüş, çekiliş, oturuş gibi.

Peyami Safa'nın "Şimşek" hikayesinde kullandığı fiilden isim yapan ekler şunlardır: **Yağmur** inmişti.

(5/3)

Sabahtan beri ara **vermeden** yağan sessiz, ince Nisan yağmuru, yalnız dışarıdan, küçük **yokuşlarda** akan su birikintilerinin hafif şırıltıları geliyor.

(5/4)

Su **birikintilerinin** hafif şırıltıları geliyor.

(5/6)

Bu **kokuyu**, bahar yağmuruyla ıslanmış

(5/10)

Yorgun kollarını dinlendirmek ister gibi ellerini koydu. (5/13)

Işık yakarak tekrar **oku-**

coşkun, aşkın, düzgün, üzgün gibi.

(i)ntı, (i)nti, (u)ntu, (ü)ntü

“Esas itibariyle n’li fillerin gövdelerine getirilir. Çeşitli isimler yapar. Bir birleşik olduğu (-in-ti) belli olan bu ek önceki gibi dönüşlü tabanlardan sonra yalnız –ti parçalılık, dağınıklık ayırtısı ile kılış ve kılışın ürünü anlatımında isimler yapar. (Goker,2001:63)”

Örneğin: akıntı, ödenti, çöküntü, kuruntu gibi.

-ı, -i, -u, -ü

Eklendikleri fiillerin anlamlarıyla ilgili olmak üzere çeşitli varlık isimleri yapar çok işlek eklerden biridir.

Örneğin: yazı, örtü, koku gibi.

8- -gan, -gen, -kan, -ken

Alışkanlık, tabiat, huy, özellik ifade eden isimler yapmaktadır. Çok işlek olmayan bir ektir.(Hungerman,2007:305)

Örneğin: alıngan, sıkılgan, konuşkan, somurtgan, çekingen, girişken gibi.

Görülüyor ki, tek heceli fiillere getirilmez. Kuvvetli bir

mübâlâğa, bir aşırılık teşkil eder.

-gı, -gi, -gu, -gü, -ki, -kı, -ku, -kü

Fiilden isim yapar. Çok kullanılan bir ektir.(Oztork,2013:67)”

Örneğin: saygı, sargı, sergi, bilgi, büzgü, görgü, duygu, sorgu, bıçkı, baskı.

-m

Durum ve iş ifade eden isimler türetir. Ayrıca çeşitli varlık, eşya ve yer isimleri da yapar. İşlek bir ektir. (Goker,2001:65)

Örneğin: alım, uçurum, geçim, ölüm, biçim gibi.

-mak, -mek

Fiilin master biçimi olan bu ek, fiildeki soyut hareketleri adlandıran onları isim biçimine sokan bir ektir. Bazı kalıcı yiyecek içecek, araç ve ya gereç isimleri yapar.(Oztork,2013:67)

-mak eki bir özelliği de sonuna iyelik eki almamasıdır.

Örneğin: bilmeğim, gezmeğin şekilleri kullanılmaz.

-ma, -me

Fiillere gelerek isim ve isim soylu sözcüklere türetir. (Hun-

3. Fiilden İsim yapan ekler

Fiillere eklenerek onlardan isimler türeten ekler fiilden isim yapma ekleri denir.(Oztork, 2013: 69)

Bu ekleri kök veya gövde halindeki fiillere gelerek onlardan isim gövdeleri türetmeye yarayan eklerdir.(Gonesh,1997:97)

Başlıca fiilden isim yapma ekleri şunlardır:

-ak, -ek

Bu ekin yaptığı isimler fiilin gösterdiği hareketi çokça yapma veya olma ifade eder.(Goker, 2001:60) . Bu ek de çok işlek bir ektir. Fiilin tesirinde kalan çeşitli nesnelerin isimlerini yapar. Bir mübâlâğa ifadesi de taşır.(Hacı Ameenoglo,1991,134)

Örneğin: atak, dönek, kaçak, tapınak, dayanak, ürkek gibi.

-mur, -mür

Fiilden isim yapar. İşlek bu ek değildir. Çok sınırlı sayıda sözcük türetir. (Hungeerman2007:309)

Örneğin: yağmur gibi.

-ga, -ge

Yapanı veya yapılanı gösteren isimler türetir. (Gonesh,1997:101).

Örneğin: bilge, dalga, yonga, kavurga gibi.

-k

Bu ek eklendiği fiillerin anlamlarıyla ilgili olarak çeşitli nesne isimleri türetir. Çok işlek bir ektir. (Goker,2001:67).

Örneğin: açık, düşük, dilek, yatık, buruşuk, yuvarlak gibi.

-kın, -kin, -kun, -kün, -gın, -gin, -gun, -gün

Bu ek fiillerden anlamı pekiştirilmiş sıfatlar türeten işlek bir ektir. (Oztork,2013:67)

Bu ek de –kın eki gibi başlıca berkitme ve alışkanlık sıfatları yapar. Öncekinin aksine daha çok tek heceli tabanlara gelir.(Bangooglo, 1979:199-200)

Esas itibariyle de tek heceli fiillere getirilir. Görevinde bir büyültme, bir aşırılık mânâsı vardır, mübâlâğa ifade eder. (Hacı Ameenoglo,1991,135)

Örneğin: dalgın, azgın, dargın, erişkin, küskün, alışkın , pişkin,

değişebilir.

Örneğin: yaşıyor, kaniyan gibi.
(Hungeerman, 2007:198)

-ar, -er

-ar eki, isimlerden ve sıfatlardan fiiller yapar. (Dameer,2013:157)

Örneğin: ağır, göğür.

-la, -le

“İsim soylu sözcüklere gelerek fiil yapar çok kullanılan bir ektir. Bu ek Türkçenin en işlek isimden fiil yapma ekidir. İsimden fiil yapma sahasına hâkim olan başlıca ek durumundadır. Hem olma, hem yapma ifade eden fiiller yapar. (Hungeerman, 2007:198)”

Örneğin: başla, taşla, elle, gecele, üfle, hafifle gibi.

-sa, -se

“Bu eki, işlek bir ek değildir. İsim ve fiil soylu sözcüklerden istek, benzerlik, öyle saymak, öyle değerlendirmek... anlamlı fiiller yapar. (Dameer, 2013:163)”

Örneğin: gariipse, yoksa, mü-

himse gibi.

(I) r

-ır, -ir, -ur, -ür ses yansıtan tek heceli köklerden yapma bildiren fiiller türetir. (Oztork,2013:66)” .

Örneğin: belir, üfür.

Görülüyor ki, Bu eklerin ayrı ayrı belirli fonksiyonları yoktur. Hepsinin ortak fonksiyonu isimleri fiilleştirmektir. Yapılan fiilde bu ekler değil, isim kökü mânâyı tayin eder. Bu ekler böylece isimlerden onlarla ilgili fiiller yapmış olurlar. -sa, -se ekleri, şart eki olabilir.

Peyami Safa'nın hikayesinde geçen isimden fiil yapım ekleri aşağıda gösterebiliriz:

Birinci kat penceresine kadar **yükseliyordu.** (5/9)

Bu türlü, yani henüz **evlenmiş** kadınlara (6/6)

İki aydan beri “karı-kocalığa” **alışamadı** (6/8)

Hava iyice **kararıyordu.** (6/22)

Genç kadın saçlarının dibinden belkemiği **boyunca** keskin, soğuk bir raşenin **indiğini** hissediyordu.

(7/24)

Bu kaçış **dudaklardaki** hırsı çoğaltarak tazyikini de artırmıştı.

(7/27)

Bacakların gövdeyi taşımak için tabii haddenden aşırı bir **yorgunluğu** katlandıkları, her adımda, iki dizin de fazla kırılışından anlaşıyordu.

(8/7)

Odanın **ortasındaki** masanın başına gelerek yorgun kollarını dilendirmek ister gibi ellerini koydu.

(8/13)

Bir bacağını dik tutarak **öteki** dizin hü bıraktı.

(8/15)

Erkek bırakmıyordu.

(9/34)

Pervin ana **yavaşça** gözlerini kaldırdı.

(9/18)

2. İsimden Fiil yapan ekler

«İsim soylu kelimelere eklenecek onlardan yeni fiiller türeten ekler isimden fiil yapma ekleri denir. (Oztork, 2013: 65)»

“İsimden fiil yapan ekler nispetçe daha az sayıdadırlar. Aslında da hepsi asıl üretim eklerinde olmalıdırlar. Çünkü, bunlar ada geldikleri için fiil çekimi eki, fiil yaptıkları içinde isim çekimi eki olmazlardı.(Bangooglo,1990:204)”

İsimden fiil yapan başlıca ekleri şunlardır:

-a, -e

“İsimlere ve isim soylu sözcüklere gelerek fiil yapar. İsimden fiil yapımında çok az kullanılan bir ektir. Fazla işlek değildir. İsimlerden yapma veya olma ifade eden fiiller yapar.

Örneğin: yaşa, kana, türe, dile gibi.(Haji Aminoglo,1991:132)»

Çekim sırasında orta hecede kalınca ve (y) tesiriyle bu ek de

Örneğin: birinci, ikinci, yüzüncü gibi.

11- -ar, -er, -şar, -şer

Asıl sayılardan üleştirme sıfatları türeten bir ektir. (Oztork,2013:62)

Peyami Safa'nın «Şimşek» adlı hikayesinde geçen isimden isim yapım ekleri aşağıda gösterebiliriz:

Pervin, **karanlık** baştığı için elinden kitabını bırakarak pencereye koştu. (5/1)

Sabahtan beri ara vermeden yağan **sessiz**, ince Nisan yağmuru, yalnız dışarıdan, küçük yokuşlarda akan su **birikintilerinin** hafif şırıltıları geliyor. (5/4)

Yağmur damlarını **pamuklu** bir kumaş gibi içerek yumuşayan, kaba-
ran topraktan havaya ince elenmiş.
(5/6)

Birinci kat penceresine kadar yükseliyordu. (5/8)

Gözünün **önündeki** manzaranın hakiki renklerine ve gölgelerine karıştırarak, tembel, müphem, **tatlı** bir hisle gözlerini kırptı.
(5/13)

İki aydan beri **kocalığa** alışamamıştı
(6/8)

İzdivacın bu **tuhaflığını** anlamamıştı
(6/13)

Bütün manzaraları silerek **boşluğu** şişiriyordu. (6/24)

Karşiki büyük tepe
(6/24)

Kocaman toprak yığını, gitgide bütün **yuvarlaklık**, girintilerini, çıkıntılarını kaybederek mücessem bir şekil olmaktan çıkıyor.
(6/25)

Bu ışıklar, **karanlığa** mihlanmış **birer** altın çivi başı gibi mulakata duruyordular.
(6/31)

Ağızındaki sigaranın kıvılcımı görünüyordu. (7/2)

Bu ek, aitlik ifade eden sıfat ve zarf olarak kullanılan isimler yapar. (Goker,2001:52)

Örneğin: şimdiki, karşıki, sonraki, öteki, bendeki, yerdeki, aşağıdaki, benimki, bugün-kü gibi.

Diğer kullanışı -da,-de,-ta,-te, çekim ekinden sonra kullanılışıdır.

Örneğin: sendeki, evdeki ve üniversitedeki gibi.

-kek

“-kek eki, isme gelir ve anlamı pekiştirir. Bu ek yazı dilinde yalnız “erkek” sözcüğünde geçmektedir.(Khateeboglo,1981:82)”

7- -man, -men

“Eklendikleri isimlerle ilgili olarak benzerlik ifade eden isimler yapmaktır. Yaptığı isimlerde abartma ifadesi bulunur. (Goker,2001:55)”

Örneğin: kocaman, karaman gibi.

8- -ak, -ek

Bu ek, benzerlik ve küçültme ifade eder. İşlek olmayan bir ektir.(Oztork,2013:62)

Örneğin: topak, solak, benek gibi. Görülüyor ki, bu ek bir iki kelime de görülür.

9- -tı, -ti, -tu, -tü

«Yansıma ile meydana gelmiş isimlerden gene yansıma ifade eden isimler kuran ektir. Bu ek de çok az kelime de kullanılır.(Goker,2001:59)»

Örneğin: parıltı, zangırtı, gürültü gibi.

Görülüyor ki, bu ek yalnız tabiat taklidi kelimelerde kullanılan işlek bir ektir.

10- -ncı, -nci, -ncu, -ncü

“Sayı isimlerden sıra sayıları türeten işlek bir ektir.(Oztork,2013:64)” Gördüğümüz gibi bu eki sayıları asıl sayılardan sıra sayılara değiştirir.

-luk eki sıfatlara ve belli vasıfları adlandıran yalın isimler yapar.

-luk ekiden sonra bir sesli harf gelirken -k harfi yumuşak ğ'ye değişir.(Bangooglo,1979:176)

-luk eklerden sonra çoğul eki -lar, -ler gelebilir. (Argeen,2013:155-156)

Örneğin: taşlık, gençlik (gençlerin bütünü), türklük (türklerin topluluğu, bütünü), günlük, yıllık, güzellik, ikilik, müdürlük, gibi.

«Bu ekin bir özelliği de bazen çekim eklerinden sonra gelerek isim yapmasıdır.

Örneğin: gündelik, ondalık gibi. (Arcilason,2000:41-43)»

2- -lı, -li, -lu, -lü

«Sahip olma, üzerinde bulundurma, bir millet, ülkeye, şhre ait olma, bağlı olma, isimden yer isimi türetme, eş ve zıt anlamlı ikilemeler kurama, ekin ana işlevleri arasında yer alır. (Oztork,2013:63)»

Örneğin: başlıklı, kilitli, sulu gibi.

-ca, -ce, -ça, -çe

Bu ek aslında çekim ekidir. (Argeen,2013:167)

İsimlere, isim soylu sözcüklere gelerek, eşitlik, benzerlik görelilik anlamı verir. Çok kullanılan bir ektir. (Hungeerman,2007:288)

Örneğin: avcı, eskici, yolcu, gözcü, aşçı, bekçi, okçu, sütçü, insanca gibi.

-sız, -siz, -suz, -süz

“-sız ekinin olumsuz şekilde olup, eklendiği isimin gösterdiği kavramın bunu gösterir.(Gonesh,1998:97)”

“-sız eki yokluk, eksiklik bildiren olumsuz anlamda sıfatlar türeten işlek bir ektir.(Oztork,2013:64)”

Örneğin: taşsız, işsiz, susuz, görgüsüz gibi.

-ki

“Asrın Hikayeleri” başlığı altında yazdığı öykülerle gazetecilik hayatına başlamış oldu. 1921 yılında son telegraf gazetesinde çalışmaya başlayan Peyami Safa, daha sonra bir süre çalıştığı Tasvir-i Efkar da bıraktı.

Peyami Safa, fıkra, makale, hikaye ve roman türlerinde ısrarla durmuş, Türkiye rekoru kısaca kadar eser vermiş bir yazardır.

“Şimşek, Peyami Safa yazar, başka romanlarında olduğu gibi, bu romanında da doğu-Batı kültürleri arasında biraz farkları karakterlerde somutlaştırarak işlemiştir. Romanda, İstanbul’da yaşayan farklı yapıda bir ailenin başından geçen, değişik ve yasak ilişkiler yumağının bir sonucu olarak yaşanan, son felaketle biten bir olaylar zinciri, okuyucunun gözlerinin önüne başarılı bir şekilde resmedilemekte, yaşanan olaylar adeta okuyucuya da yaşatılmaktadır.(Kara Alioglu,1978:621)”

Yapım Ekleri Tanımı

Yapım ekleri sözcüklerin anlamını ve türünü değiştiren yeni sözcükler yapmaya yarayan eklerdir.(Damer, 2013:110)

Sözcüklerin kök yada gövdelerine gelerek sözcüğe yeni bir anlam kazandıran eklerle yapım ekleri denir. (Hungeerman, 2007:285)

“Yapım ekleri, kelimenin anlamını ve sınıfını mefomlerdir.(Adiskon,1985:101)”

Türkçe’de yapım ekleri dörde ayrılır:

İsimden isim yapan ekler

İsimden fiil yapan ekler

Fiilden isim yapan ekler

Fiilden fiil yapan ekler.(Gonesh,1997:86)

1-İsimden isim yapan ekler

“İsimlerin kök yada gövdelerine gelerek yeni bir isim ya da isim soylu sözcük yapan eklerle isimden isim yapan ekler denir.(Hungeerman, 2007:285)”

Bu bilimsel çalışmada(Yapım ekleri) uygulama olarak şöyle ele alacağız:

1- -lik, -lık, -luk, -lük.

Özet

Yapım ekleri isim soylu kök ve gövdelere onlardan isim soylu sözcükler (isim, sıfat, belirteç) yaparlar. Sözcüklerin kök ya da gövdelelerine gelerek sözcüğe yeni bir anlam kazandıran eklerle yapım ekleri denir. Yapım ekleri hem isimlere hem de fiillere gelerek yeni sözcükler yapar.

Yapım eklerinin bazıları çok işlektir. Bazıları ise, çok işlek değil ve fazla kullanılmadığıdır.

Yapım eklerinin çeşitleri bakımından birçok şeyler yer, soyut, meslek, topluluk, alet ve diğerler isimler türetilir.

Bu çalışmada en zengin ve değerli kaynaklara dayandım. Birçok kitaplara da “Mehmet Hengirmen, Sezai Güneş, Tahsin Bangaoğlu, Demir Tufan, ve diğerleri birde her yazarın konuyla ilgili görüşünü ele aldım.

Anahtar kelimeleri: Peyami Safa, Şimşek, ad, fiil ve yapım ekleri.

Giriş

Peyami Safa, (1899-1916) roman yazarı, eleştirmen, gazeteci İstanbul’da doğdu. Servet-i Fünun şairlerinden İsmail Safa Beyin oğludur. Babasının 1901’de Sivas’ta bulunduğu sırada vefatı üzerine henüz iki yaşındayken yetim kaldı.”Yetim-i Safa” olarak da anıldı. Babasız büyümenin yanında 9 yaşındayken ortaya çıkan ciddi kemik hastalığı, 17 yaşına kadar fiziksel hem de ruhsal bakımından bunalımlar yaşamasına sebep oldu. Uzun süren tedavi sonucu kolunu kaybetme tehlikesini anlattı. 9 Hariciye koğuşu, bu dönemde ait hatıralarından faydalananarak yazdığı bir romandır.

13 yaşında hayatını kazanmak ve annesine bakmak endişesiyle vefa idadisinde devam ettiği öğrenimini yarıda bıraktı.

1918 yılında 19 yaşındayken ağabeyi İlhami Safa’nın isteğine uyarak öğretmenlikten ayrıldı. 20. Asır adlı Akşam gazetesinde

ملخص البحث

Affixes with verbs are used for place, description, materiel, possession and condition...etc.

In this paper, we figure out many affixes of formation in the story (shemshak) by the famous Turkish author (Payamee safa).

This paper is based on many sources of famous Turkish linguists such as Muhammed Hungeerman, Gonesh Sezaee, Tofan Dameer and others.

Points of views of these linguists about affixes definition, types and usage are examined in this paper.

Key words: Payamee safa, shemshak, noun, verb and affixes of formation.

إن لواحق البناء التي تضاف الى الافعال والاسماء تستعمل لاشتقاق كلمات جديدة ذات معاني مختلفة. توجد العديد من هذه اللواحق في اللغة التركية . البعض منها شائعة والبعض الآخر لم تعد قيد الاستعمال. تقسم لواحق البناء الى الانواع الاربعة الاتية:

لواحق لاشتقاق الاسماء من الاسماء

لواحق لاشتقاق الافعال من الاسماء

لواحق لاشتقاق الافعال من الافعال

لواحق لاشتقاق الاسماء من الافعال

تستعمل اللواحق مع الافعال للإشارة الى المكان والوصف والمادة والتملك وغيرها. نقوم في هذا البحث بتعيين عددا من لواحق البناء في حكاية شيمشك للمؤلف التركي المشهور بيامي صفا

يعتمد هذا البحث على العديد من المصادر التي ألفها لغويين اتراك معروفين مثل محمد هنكيرمن وكونش سه زائي وطوفان دمير واخرون حيث يتم دراسة وجهات نظر هؤلاء وتعريفهم للواحق وانواعها واستعمالاتها.

الكلمات المفتاحية: بيامي صفا، شيمشك، الاسم، الفعل، لواحق البناء.

Peyami Safa'nın «Şimşek» Adlı Hikayesinde Yapım Ekleri İncelemesi

*A Study The Affixes of Formation in The Story “
Shemshak” by Payamee Safa*

دراسة لواحق البناء في الحكاية المسماة “شيمشك” لبياي صفا

Teaching Assistant: Wafaa Jabbar Salman^(*)

مدرس مساعد: وفاء جبار سلمان

Wafaa73@colang.uobaghdad.edu.iq

Abstract:

Affixes of formation which are added to nouns and verbs are used to derive many new words with a different meaning. There are numerous affixes in Turkish language. Some of these affixes are common, the others are not used a lot any more.

Affixes of formation are divided

into four types:

Affixes used to derive nouns from nouns.

Affixes used to derive verbs from nouns.

Affixes used to derive verbs from verbs.

Affixes used to derive nouns from verbs.

(*) Iraq/ University of Baghdad / College of Languages / Department of Turkish Language.

